6–7-SINF O‘QUVCHILARINING INFORMATIKA FANINI O‘ZLASHTIRISH KO‘RSATKICHLARINI ANIQLASH MEZONLARI

Andijon davlat chet tillari instituti
Umumiy va o‘zbek tilshunosligi kafedrasi o‘qituvchisi
Arziqulova Zulfizar
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.23013272

O‘zbekiston Respublikasi uzluksiz ta'lim tizimining modernizatsiyalashuvi sharoitida umumiy o‘rta ta'lim maktablarida o‘qitilayotgan fanlar mazmunini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, 6–7-sinf o‘quvchilari uchun informatika fanini o‘qitish o‘quvchilarning mantiqiy, tanqidiy va algoritmik tafakkurini shakllantirishda hal qiluvchi bosqich hisoblanadi. Bu davrda o‘quvchilarning abstrakt-mantiqiy tafakkuri jadal rivojlanib, dasturlash asoslari va axborot texnologiyalarini o‘zlashtirishga bo‘lgan intilishi ortadi. Shu bois, o‘quvchilarning fan bo‘yicha o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini aniqlash va baholash jarayonini ilmiy-metodik jihatdan to‘g‘ri hamda shaffof tashkil etish zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Ma'lumki, ta'lim jarayonida o‘quvchilarning psixologik va kognitiv rivojlanish xususiyatlarini inobatga olish pedagogik muvaffaqiyatning garovidir. Mashhur psixolog Jan Piazje o‘zining “Psixologiya intellekta” asarida ta'kidlaganidek, “Bolaning intellektual rivojlanishi aniq harakatlar va operatsiyalardan bosqichma-bosqich rasmiy-mantiqiy mushohada yuritish darajasiga o‘tib boradi, bu esa uning mavhum tushunchalar va algoritmik tuzilmalarni anglash imkoniyatini kengaytiradi”. Binobarin, 6–7-sinf o‘quvchilarining informatika fanidan o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini aniqlashda faqatgina yod olingan nazariy ta'riflarni so‘rash bilan cheklanib qolmasdan, balki amaliy va ijodiy yondashuvlarni o‘z ichiga oluvchi kompleks mezonlarni joriy etish talab etiladi.

O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash tizimini ilmiy asoslashda rus psixologi Lev Vygotskiyning ilmiy merosiga tayanib ish tutish muhim ahamiyat kasb etadi. Uning “Mind in Society” nomli fundamental asarida ko‘rsatib o‘tilganidek, “Har qanday ta'lim jarayoni o‘quvchining yaqin atrofdagi rivojlanish zonasini shakllantiradi va uning mustaqil faoliyati bilan hamkorlikdagi faoliyati o‘rtasidagi tafovutni bartaraf etishga xizmat qiladi”. Shu nuqtai nazardan, informatika fanini o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini aniqlashda o‘quvchining nazariy-bilish darajasi (reproduktiv daraja), ya'ni bazaviy tushunchalar, axborotni o‘lchash birliklari va apparat ta'minotiga oid bilimlari bilan bir qatorda, uning algoritmik va amaliy-faoliyat ko‘nikmalari (konstruktiv daraja) ham birdek baholanishi lozim. O‘smir yoshdagi o‘quvchi kundalik hayotdagi oddiy jarayonlarni blok-sxemalar yoki mantiqiy ketma-ketliklarga ajrata olishi, shartli operatorlar va tsikllarni amalda qo‘llay olish qobiliyatini namoyon etishi zarur.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va didaktika nazariyotchisi Jerom Bruner o‘zining “The Process of Education” asarida shunday yozadi: “Har qanday fanning asosiy g‘oyalarini har qanday yoshdagi bolaga uning kognitiv imkoniyatlariga mos keladigan intellektual va tushunarli shaklda yetkazish mumkin”. Ushbu g‘oyadan kelib chiqqan holda, o‘quvchilarning informatika fanini o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini baholash mezonlari ularning yosh xususiyatlariga moslashgan bo‘lishi talab etiladi. Xususan, ijodiy-tahliliy va xatolarni tuzatish mezoni (kreativ daraja) doirasida o‘quvchining dasturlash muhitida yo‘l qo‘yilgan mantiqiy hamda sintaktik xatolarni (debugging) mustaqil topishi va bartaraf etish ko‘nikmasi tahlil qilinadi. Shuningdek, nostandart muammoli vaziyatlarga raqamli yechim

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

topish va o‘z g‘oyalarini algoritmik shaklda modellashtira olish darajasi o‘quvchining ijodiy salohiyatini ochib beradi.

O‘quvchilarning raqamli savodxonlik va mustaqil ishlash ko‘rsatkichlarini aniqlashda esa axborotni xavfsiz izlash, tarmoq muhitida hamkorlikda ishlash hamda adaptiv ta'lim vositalari yordamida o‘z ustida mustaqil ravishda shug‘ullana olish qobiliyatlari asosiy mezon sifatida xizmat qiladi. O‘zbekistonlik olimlardan M.A.Aripov va boshqa tadqiqotchilar o‘zlarining ilmiy ishlarida ta'kidlaganidek, “Raqamli ta'lim muhitida o‘quvchilarning bilimlarini baholash ko‘rsatkichlari nafaqat tayyor ma'lumotni o‘zlashtirganlik darajasini, balki ularning tarmoq etikasi, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va mustaqil ravishda axborotni qayta ishlash madaniyatini ham qamrab olishi zarur”. Bu esa o‘quvchining nafaqat yaxshi ijroch, balki ongli va xavfsiz raqamli makon ishtirokchisi sifatida shakllanayotganini ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, 6–7-sinf o‘quvchilarining informatika fanidan o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini aniqlashda ilg‘or psixologik va pedagogik nazariyalarga tayangan holda ishlab chiqilgan mezonlarni kompleks qo‘llash o‘quvchilarning real bilim darajasini xolisona baholash imkonini beradi. Mezoniy yondashuv o‘quv jarayonini shaxsiylashtirish, ta'limdagi bo‘shliqlarni o‘z vaqtida aniqlash va o‘quvchilarning algoritmik tafakkurini rivojlantirishda muhim pedagogik poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Kelgusida ushbu mezonlarni raqamlashtirish va elektron platformalar orqali avtomatlashtirilgan diagnostika tizimlarini joriy etish ta'lim samaradorligini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Aripov M.A., Bekmurodov M. Informatika va axborot texnologiyalari: Umumiy o‘rta ta'lim maktablarining 6-sinfi uchun darslik. – Toshkent: «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2022. – 160 b.
2. Tayloqov N.I. Informatika va axborot texnologiyalari: Umumiy o‘rta ta'lim maktablarining 7-sinfi uchun darslik. – Toshkent: «Sharq» NMAK, 2023. – 144 b.
3. Muslimov N.A., Usmonboeva M.H., Sayidahmedov N.S., To‘rayev A.B. Pedagogik texnologiyalar loyihalashtirish va amaliyotga joriy etish. – Toshkent: «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2015. – 180 b.
4. To‘xtaxo‘jaeva M.H. va boshqalar. Pedagogika: Pedagogika oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik. – Toshkent: «Moliya-iqtisod», 2019. – 384 b.
5. Abduqodirov A.A., Pardaev A.H. Masofali o‘qitish nazariyasi va amaliyoti: O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: «Fan» nashriyoti, 2009. – 145 b.
6. Ibragimov X., Abdullaeva Sh. Pedagogika nazariyasi: O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: «Fan va texnologiya», 2008. – 288 b.
7. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: «O‘qituvchi», 2008. – 132 b.
8. Quronov M. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: «Ma'naviyat», 2016. – 176 b.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.